

ORGANIZACJA SZKOLNICTWA ROLNICZEGO WE FRANCJI

We Francji istnieją cztery wyższe szkoły rolnicze. Centralną uczelnią rolniczą jest Państwowy Instytut Agronomiczny w Paryżu, o charakterze póiakademickim. Instytut nie posiada prawa nadawania stopnia doktora. Absolwenci tej uczelni, inżynierowie agronomowie doktoryzują się na wydziałach prawno-ekonomicznych uniwersytetów i uzyskują tytuły doktorów.

Poza tą uczelnią centralną, są jeszcze trzy wyższe uczelnie rolnicze o charakterze raczej zawodowym, których poziom jest trochę niższy od poziomu Instytutu. Instytut w Paryżu ma większe prawa niż inne uczelnie, a polega to na tym, że jego absolwenci mają prawa do dalszej specjalizacji na tzw. wyższych uczelniach aplikacyjnych, których jest pięć. Są to uczelnie samodzielne, albo stanowią jak gdyby specjalizację w tej samej uczelni w Paryżu. Są to następujące uczelnie: wyższa uczelnia leśna, wyższa uczelnia inżynierii rolnej, wyższa uczelnia hodowli zarodkowej koni i dwie o nazwie wyższych uczelni aplikacyjnych. Jedną z tych uczelni aplikacyjnych zajmuje się metodami upowszechnienia i stosowania wiedzy rolniczej, druga zaś sprawami rolnictwa tropikalnego. Nauka na tych uczelniach trwa właściwie rok, a nabór odbywa się po rocznej służbie wojskowej. Absolwenci wyżej wspomnianych trzech wyższych szkół rolniczych nie mają prawa być przyjęci do szkół aplikacyjnych i otrzymują tytuł inżyniera rolniczego, ale nieco niższy niż absolwenci Instytutu. A więc stopień inżyniera rolniczego jest niższym, inżyniera agronoma zaś wyższym stopniem. Poza tym różnica między tymi uczelniami polega na tym, że do Instytutu Paryskiego dostają się kandydaci lepiej przygotowani z przedmiotów ogólnych, a mianowicie ci, którzy zdają z lepszym wynikiem egzamin wstępny. Do wszystkich wyższych uczelni francuskich obowiązują egzamin wstępny, który jest zdawany na podstawie jednego lub dwóch lat studiów przygotowawczych, wstępnych. Otóż tak zwykle bywa, że kandydaci zdają najpierw do Instytutu w Paryżu, gdyż tam są wyższe wymagania, a jeśli ktoś nie zda, zdaje potem do pozostałych wyższych szkół rolniczych, które noszą nazwę Ecole National d'Agriculture. W ten więc sposób następuje jak gdyby naturalna selekcja kandydatów. Większych różnic w kursie — jak mnie informowano — nie ma. Są nawet opinie, że wyższe uczelnie poza Paryżem, ponieważ mieszczą się w warunkach wiejskich, mają większy kontakt z rolnictwem. Przy nich też znajdują się gospodarstwa doświadczalne, czyli że studenci są lepiej przygotowani do praktyki.

Na każdej wyższej uczelni rolniczej jest tylko jedna katedra ekonomiczno-rolnicza. Kierownikiem katedry w Paryskim Instytucie Narodowym jest prof. Cepede. Ale faktycznym kierownikiem katedry jest maitre d'etude p. Borgmann. Kierownikami katedr ekonomicznych innych uczelni rolniczych są następujący profesorowie: W Grignon prof. Chaumbart de Laure, szkoła ta specjalizuje się w kierunku produkcji roślinnej, w tzw. wielkiej produkcji roślinnej, czyli w produkcji polowej. Jest ona związana z rejonem podparyskim, który jest rejonem dużej produkcji polowej roślinnej. Druga uczelnia znajduje się w Rennes. Ze względu na rejon tamtejszy, posiada ona głównie kierunek zootechniczny, związany przede wszystkim z bydlęciem mlecznym. Kierownikiem Katedry Ekonomii Rolnej jest prof. Malassis. Jest on znanym w świecie ekonomistą rolnym. Trzecia uczelnia znajduje się w Montpellier na południu, nad morzem Śródziemnym. Rejon tamtejszy charakteryzuje się uprawą winorośli, która jest też specjalizacją uczelni. Kierownikiem Katedry Ekonomii Rolnej jest prof. Michaux.

Tak więc każda z tych trzech uczelni specjalizuje się w jednym z trzech podstawowych kierunków.

Obsada Katedry Ekonomii Rolnej składa się w większości przypadków z kierownika katedry — profesora, docenta, adiunkta i asystenta. A więc skład jest zupełnie inny niż u nas. Poza tym w Katedrze jest cały szereg wykładowców, którzy dochodzą na wykłady zlecane. Wykładowcy ci prowadzą wykłady ze wszystkich przedmiotów związanych z ekonomiką rolnictwa, włącznie z ekonomią polityczną. Zaznaczam, że przed wojną w katedrach ekonomicznych asystentów prawie nie było. Spotkałem tylko paru asystentów w Rennes, gdzie kierownikiem katedry był nie żyjący już od roku prof. Fromont, wybitny ekonomista rolny. Był on właściwie unikatem we Francji, bo przed wojną ekonomika rolnictwa stała tam bardzo nisko. W innych uczelniach asystentów przed wojną nie spotkałem. Normalnie jedynym pracownikiem katedry był profesor, który dochodził do katedry, a obok tego był albo posłem, albo adwokatem lub producentem, a profesurą zajmował się raczej ubocznie. Poza tym profesor był zwykle prezesem licznych stowarzyszeń.

Do niedawna katedry ekonomiki rolnictwa badań naukowych nie prowadziły, albo prawie nie prowadziły. Przed wojną jedyną katedrą, która prowadziła skromne badania w zakresie ekonomiki rolnictwa była katedra prof. Fromont. Pozostałe cztery katedry badań nie prowadziły. Stan taki trwał we Francji do roku 1947, w którym powołano do życia Państwowy Instytut Badawczy w Zakresie Rolnictwa. Jest to jedyny instytut, który podejmuje badania w zakresie wszystkich działów rolnictwa. Zdecydowano wtedy, by ten Instytut badawczy miał swoje pracownie i zakłady przy istniejących katedrach na wyższych uczelniach. Na skutek tej decyzji każda z czterech katedr ekonomiki rolnictwa we Francji otrzymała pracownię (zakład) od instytutu naukowo-badawczego, który opłaca personel i finansuje badania. W Polsce w zasadzie każda katedra ma swój zakład uczelniany, w którym prowadzone są prace badawcze przez pracowników uczelni, którzy przeważnie (poza asystentami technicznymi) są jednocześnie pracownikami naukowymi i dydaktycznymi. We Francji wygląda to inaczej. Personel pomocniczy rozdzielono na dwa piony: dydaktyczny, który zajmuje się w zasadzie dydaktyką i tylko ubocznie zagadnieniami badawczymi w pracowni Instytutu badawczego, oraz pion badawczy, który zajmuje się w zasadzie pracami naukowo-badawczymi, a tylko ubocznie dydaktyką i który jest opłacany przez instytut naukowo-badawczy. Kierownik katedry jest jednocześnie kierownikiem zakładu (pracowni). Ilość pracowników w zakładzie wynosi od dwóch do siedmiu pracowników naukowych. Do tego dochodzą jeszcze pracownicy techniczni. Ogólnie jednak pracowników w zakładach jest niewiele. Ponieważ specjalizacja ekonomiki rolnictwa we Francji dopiero powstaje, specjalistów w tej dziedzinie jest niedużo i są to przeważnie młodzi ludzie, z których część jest jeszcze na trzecim roku studiów, znajduje się w wojsku, albo też w jednej ze szkół aplikacyjnych. Często oni jeszcze nie pracują, choć już wiadomo, że taki a taki pan, który przebywa chwilowo poza zakładem, zostanie pracownikiem. Wygląda na to, że w niedługim czasie w zakładach będzie pracowało przynajmniej 4—5 stałych pracowników. Oprócz tych czterech pracowni przy katedrach jest jeszcze 5 pracowników ekonomicznych zajmujących się organizacją pracy. Kieruje nimi p. J. Piel Desruisseaux. Pracownia ta ma charakter nieco inny, nie jest bowiem bezpośrednio związana z wyższą uczelnią.

Jak przedstawia się tematyka badawcza? Podam kilka tematów, które są wykonane lub są w planie zakładu ekonomiki rolnej instytutu paryskiego.

- 1) Badania dotyczące ekonomiki sadownictwa;
- 2) Badania dotyczące ekonomiki drobiarstwa;
- 3) Badania dotyczące reakcji rolników na wyżskę cen pszenicy;
- 4) Ankieta odnośnie kółek i związków rolniczych;
- 5) Badania w zakresie kapitału w gospodarstwie rolniczym;
- 6) Badania dotyczące zagadnień związanych z posiadaniem ziemi;
- 7) Badania w zakresie dróg prowadzących do zawodu rolniczego.

Dalej podam nazwy działów badawczych jakie są w zakładzie prof. Malassis w Rennes. Są to właściwie nazwy sekcji, które odpowiadają pewnym działom metodycznie lub merytorycznie, a więc sekcja metodologiczna, sekcja ekonomiki produkcji, do której wchodzi też zagadnienia przedsiębiorstw, ekonomiki gałęzi czy działów, a więc produkcji roślinnej, produkcji zwierzęcej. Następnie sekcja dystrybucji, sekcja dotycząca dochodu i finansowania gospodarstwa, sekcja dotycząca socjologii rolnej i sekcja dotycząca ekonomiki rejonów i ekonomiki gospodarstwa narodowego. Tą ostatnią sekcją kieruje osobiście prof. Malassis.

W Grignon prof. Chaubart de Laure zajmuje się głównie organizacją przedsiębiorstwa. Zajmuje się metodami doradztwa w zakresie organizacji względnie pro-

jektowania poprawy organizacji gospodarstwa. Dotychczas stosowano w tych pracach metodę klasyczną, opartą o grupowanie gospodarstw i prowadzenie doradztwa w oparciu o analizę wyników osiąganych przez gospodarstwa przodujące, przeciętne czy też słabsze, zacofane. Obecnie natomiast przechodzi się tam coraz bardziej na stosowanie metody modelowej. Doradztwo organizacyjne opiera się więc na modelach, które są stworzone w oparciu o wyniki uzyskiwane w gospodarstwach przodujących w rejonie oraz o różne przypuszczenia czy przewidywania w zakresie zmian tych wyników, które będą osiągnięte przy zastosowaniu odpowiednich zabiegów agrotechnicznych i organizacyjnych. U prof. Michaux w Montpellier głównym tematem jest ekonomika produkcji winorośli i produkcji wina, a więc specjalizacji charakterystycznej dla tamtejszego rejonu.

Poza tym praca badawcza nastawiona na gromadzenie materiałów w celu dokonania oceny stanu gospodarki, prowadzona jest też w szeregu innych komórek ekonomicznych. Komórki tych jest brdzo dużo i są one związane z różnymi instytucjami o charakterze bardziej lub mniej oficjalnym. Np. z syndykatami rolników, towarzystwami rolniczymi czy też biurami rachunkowości rolniczej.

Organizacja ta jest bardzo skomplikowana. Trudno jest zorientować się we wzajemnym powiązaniu tych instytucji. Instytucją centralną, która spełnia najpoważniejszą rolę wśród tych wszystkich instytucji jest Centrum Rachunkowości i Ekonomiki Rolnej w Paryżu. Nie ma ono charakteru biura rachunkowego, ale korzysta z materiałów zbieranych w terenie, które częściowo opracowuje. To centrum zajmuje się głównie metodyką księgowości, opracowuje druki i formularze rachunkowe, rozprawdza je, oraz zajmuje się opracowywaniem poszczególnych tematów łącznie z tematyką organizacji pracy. W centrum tym istnieją rozmaite sekcje specjalistyczne. Centrum publikuje również rozmaite opracowania. Mimo tego, że w instytucji tej pracuje niewielu ludzi, okazuje ona jednak dużo inicjatywy pod każdym względem.

Przed ostatnią wojną nie było żadnej instytucji tego rodzaju. Jedyną instytucją która była prywatnie finansowana i prowadzona przez jednego farmera p. J. Ferte z okolic Soissons, był zakład Badań Opłacalności Rolnictwa w Soissons. Pan Ferpe był zresztą prezesem związku biur rachunkowości rolniczej. W zakładzie w Soissons pracowały dwie czy trzy osoby, które zajmowały się obliczaniem opłacalności poszczególnych roślin. Porównując więc stan sprzed wojny z obecnym, muszę stwierdzić, że postęp, jaki zrobili Francuzi w zakresie ekonomiki rolnictwa i organizacji pracy jest ogromny. Na zakończenie chciałbym jeszcze podkreślić, że francuscy ekonomiści rolni są pod wpływem szkoły ekonomiczno-rolniczej amerykańskiej, jednak na codzień najczęściej kontaktują się z niemieckimi instytucjami i profesorami. Np. w zakresie ekonomiki i organizacji gospodarstwa utrzymują kontakt z prof. Preuschenem z Niemiec Zachodnich (Bad Kreuznach).

R. Manteuffel